List 8. **NOVICE** Tečaj XL.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.: pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. februarja 1882.

Obseg: Deželna vino- in sadjerejska šola na Slapu pri Vipavi. — Kmetijska razumnost in denarni zaklad sta prva pogoja vspešnega kmetovanja. (Konec.) — Lišaji pri teletih. — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. (Dalje.) — Češki kralj Karol I. (Dalje.) — Interpelacija poslancev dr. Tonklija in drugov. — Popotne črtice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Deželna vino- in sadjerejska šola

na Slapu pri Vipavi.

Ker smo imeli priložnost prepričati se, da ta šola v resnici napreduje ter se je o njej posebno v zadnjem času mnogo novega vpeljalo in ker „Novice“ o tem zavodu uže dalj časa niso prinesle obširnega spisa, mislimo, da ustrezamo našim bralcem, ako spregovorimo o tej šoli nekoliko besedi.

Šolsko posestvo, to je grajščina Slap, ni deželna lastnina, ampak alodijalna lastnina grofa Lanthieri-ja. Stroške gospodarstva, kakor tudi one novih kultur nosi vse grof Lanthieri, kateremu tudi ves dohodek pripada. Mi omenimo to stvar posebno iz tega vzroka, ker mnogo ljudi misli, da je šolsko poslopje deželna lastnina, in dostikrat se pripeti, da se reče: „Jaz plačujem davke, zatoraj mi morate to ali uno stvar dati zastonj ali pa vsaj ceneje.“

Gospodarstvo vodi šolski vodja gosp. R. Dolenec, in sicer po načrtu, katerega vsako leto deželni odbor na novo odobri.

Gospodarstvo spada v sledeče stroke:

1. Pridelovanje vina (vinogradi, kipelna klet in klet);
2. izgoja mladega drevja (drevesnice in sejalnice);
3. reja zelenjave in cvetlic (vrt in njive);
4. izgoja mladih trt (trtnica);
5. poljedelstvo zaradi kolobarjenja v trtnici, pridelovanja krme in pridobljenja potrebnega gnoja (njive in travniki).

1. Pridelovanje vina.

Vinogradov ima šola preko 10 hektarov; razun enega nasajeni so vsi po francoskem načinu. Ta po starem načinu nasajeni vinograd služi za učni pripomoček, kako obdelavati stare vipavske vinograde. Na nekaterih novih vinogradih se veže trta na kole, na drugih pa na pocinjeni drat. Razun starega vinograda obsajen je vsak samo z eno trto, in sicer so nasajene od črnih trt: Modra frankinja, črni burgundec, portugaljka, refošk; od belih trt: nemški rizling, laški rizling, beli burgundec, rulandec, kraljevina, zastavica, zelén, bela avstrijanka, rudeči vrh, ružica, slankamenka, rudeči španjol, hrustljati španjol, grganja, pinola, maslovina.

Razen teh trt, ki vsaka sama za se dela svoj vinograd, ima šola še v špalirjih sortiment od preko 200 sort domačih in tujih trt.

Od teh trt so se posebno izvrstno dosedaj skazale, kar se tiče množine in dobrote grozdja: Frankinja, burgundec, portugaljka, laški rizling, rulandec, ružica, slankamenka in zastavica.

Potrgano grozdje pride v kipelno klet, kjer se na grozdnem mlinu *) dobro zmelje, ter potem na drateni, pocinjeni mreži rebljá. Žonta belega vina kipí 48 ur s tropinami vred v odprtih bednih, potem pa v zaprtih sodih brez tropin. Črna žonta pride pa, ko je zrebljana, v francoske kipelne kadí, kjer potem v zaprtem prostoru 6—8 tednov kipí.

Izkipeno vino pride iz kipelne kleti v klet. Vina v kleti presnamejo se na leto 3—4krat. Klet ima oddušnike za ventilacijo. Sodi ležé na kamnitih stajalih. Vsak teden obrišejo se vsi sodi z oljnato cunjo. Novega in starega vina, ki se pripravlja za buteljke, je v kleti okolo 20.000 litrov. Razen vina dela šola tudi vinsko žganje in jesih. Za vsa ta dela v kletih in vinogradih ima šola najnovejša orodja in potrebne stroje, kakor tudi praktično-tehničen laboratorij.

2. Izgoja mladega drevja.

Do sedaj imela je šola le eno drevesnico, ker pa ta ni zadostovala, napravila se bode še druga velika. Prva bode sedaj samo za izgojo pritličnega drevja, marelic, breskev, fig, kostanja itd., druga pa za izgojo visoko debelnatih hrušek, jablan in češenj. V poprek prodalo se bode na leto do 3000 izgojenih, to je, 4—6-letnih dreves.

3. Reja zelenjave in cvetlic.

V to služi velik zelenjadni vrt in še nekaj druzega zemljišča. Omeniti je treba, da je lansko leto šola dobila precéj velik in po najnovejšem sistemu opravljeni cvetličnjak.

4. Izgoja mladih trt za prodajo.

Izgojujejo se trte na velikih njivah (trtnicah), kjer ostanejo po dve leti ter se potem kot bilfe prodajajo. Vkoreninčenih in neukoreninčenih trt proda šola vsako leto blizo 100 000.

5. Poljedelstvo.

Zaradi živine, gnoja in kolobarjenja v trtnici treba je tudi krme in žita pridelovati. Žito se prodá, slama

*) Taki mlini izdelujejo se na Slapu ter se dobivajo po 17 gld.

se porabi pa kot zavoj prodanemu drevju in za krmo. Šola ima dva para volov in enega konja. Razun tega se šola tudi s čebelorejo in svilorejo pečá.

V pomoč vodstvu nastavljen je na šoli še pristav, vincar in vrtnar.

Šola prične se s 15. novembrom vsacega druzega leta ter traja s počitnicami vred dve celi leti. Podučuje se o trtoreji, kletarstvu, sadjereji, splošnem kmetijstvu, zelenjadoreji, čebeloreji, sviloreji, kmetijskem knjigovodstvu, kemiji, fiziki, geometriji in praktičnem merstvu, praktičnem risanji, spisji in nemškem jeziku.

Šola, katero vodi izvrsten strokovnjak gosp. R. Dolenec, *) je pravi blagoslov za vipavsko dolino. Ljudje poprijeli so se popolnoma šolskih nazorov, vinograde delajo le po šolskem načinu, trte sadijo pa le one, katere so se v šoli izvrstne izkazale. Laškega rizlinga se na leto okolo 100.000 trt vsadi. Posebno pridne so občine Slap, Rzel, Planina, katere bodo še letos nasadile do 150.000 novih trt.

Ker naša dežela kmetijske šole nima, gotovo ne bilo bi napačno, ako bi gospodarji tudi tistih krajev, kjer trta ne raste, kakor iz Gorenjskega, svoje sinove v to šolo pošiljali, kajti razen trtoreje in kletarstva znati je Gorenjcem treba vse, kar se na tej šoli podučuje.

Mi končamo te vrste z željo, da bi ta prekoristna šola tudi zanaprej krepko napredovala.

Kmetijska razumnost in denarni zaklad sta prva pogoja vspešnega kmetovanja.

Spisal Anton Dergane.

(Konec.)

Veda sama na sebi pa ne zadostuje. K vspešnemu kmetovanju gre tudi zrela skušnja in osebne lastnosti kmetovalca samega, česar se namreč kmetovalec priuči, mora potem tudi umeti v resnici vse to izvesti pri gospodarstvu, ter si obrniti v svoj prid — vsaj se zgodi, da dva eno in isto delo delata, al ta sebi na škodo, drugi na korist. Vsak gospodar mora paziti na to, da si pridobi največi stroške z malimi stroški od svoje kmetije; v tem obstojí edina umetnost razumnega kmetovanja. Veda in znanosti v zvezi z osebnimi lastnostmi in praktičnimi skušnjami naredé skupaj kmetijsko razumnost. Razun te razumnosti potrebno je za vspešno kmetovanje tudi denarne zaloge kapitala. Kar je denar pri kupčiji in obrtniji, to je tudi pri kmetiji. Kmetovalec potrebuje denarja za obdelovanje zemlje in za pridelovanje in prodajanje pridelkov. Ako ima kmečki gospodar pripravnega denarja, zamore ali naravnost z dobičkom, ali pa posrednje po tako imenovanih kmetijskih obrtnijah in z živinorejo svoje pridelke boljše prodati, kakor na ta način, da ga denarne zadrege prisilijo žito še v slami, volno na ovci, vino na trti itd. prodati. Zarad tega bi moral vsak gospodar na to gledati, da ne bi prišel v raznih okoliščinah v take zadrege, da bi moral svoje pridelke in svojo živino o času prodajati, kedar nima še prave cene. Marsikdo je prišel ob vse svoje imetje samo zarad tega, ker je bil prisiljen denarja na posodo iskati, katerega ni mogel potem vrniti drugače, če ni žita ali celó živine na pol zastonj prodal. Mnogokrat zgodi se pa tudi, da mu kako živinče pogine, kako pa more druzega kupiti, ako nima pripravnega denarja, kakor na ta način, da se zopet zadolži? Zarad tega bi bilo zeló dobro, da bi se osnovale tudi na Kranjskem zavarovalnice za živino.

Kar se denarnih razmer tiče, so bili za naše preddede poprejšnji časi tudi bolj ugodni; denar je imel veliko večo teko in ga je bilo tudi lože zaslužiti in teže zopet zapraviti, kakor dandanes. Danes potrebuje kmetovalec v primeri z dohodki največ kapitala, ta mu na vse to nosi pa le po enkrat v letu in še takrat zeló negotove obresti, v slabi letini pa še tega ne. Trgovec je v tem slučaji veliko boljši, on svoj kapital lahko na več strani obrača, kupčijo razširi ali jo pa skrči, kakor mu bolj kaže. Kmet tega ne more, on mora svojo zemljo obdelati, če pomladi uže naprej vé, da ne bode nič pridelal.

Vkljub vsem tem za kmeta zeló neugodnim razmeram bi si zamogel naš kmetovalec pa vendar vsaj toliko denarja zaslužiti, da ne bi prišel pri vsaki priložnosti v denarne zadrege. S kakimi sredstvi bi zamogel to doseči? Z živinorejo, s sadjerejo oziroma s trtorejo in z domačo obrtnijo.

Živinoreja je eden najizdatnejših virov kmečkega blagostanja, ona daje lep gotov denar, daje pa tudi kmetu neobhodno potrebnega gnoja. Sadjereja nese kmetovalcu dobre obresti, zraven ga zamore pa v letih, v katerih ne obrodijo poljske in druge rastline, obraniti tudi lakote. Kje je pa lepša lega in boljše podnebje za sadjerejo, kakor ravno na Kranjskem in zlasti na Dolenjskem! V resnici, ni ga skoraj pripravnejšega kraja za sadjerejo, kakor pri nas, ni pa tudi toliko praznega prostora še za sadjerejo, kakor ravno v naši Dolenjski. Koliko je še praznih sadnih vrtov, ki so bili v teku desetih let skoraj čisto pokončani od vremenskih nezgod, od toče, viharjev, nalivov itd. Zasadite, gospodarji, te prazne kraje s sadunosnimi drevesi, posnemajte v tej zadevi častite gospode duhovne in večino učiteljev, ki imajo v svojih župnijskih in šolskih vrtih uže lepe drevesnice ter porabijo vsaki najmanjši prostorček za to, da ga zasadé z mladimi drevesci. — Koliko bi našemu kmetovalcu zraven sadjereje nesla tudi trtoreja, ako bi svoje vinograde razumno obdeloval! Pa še na drugi način bi bilo mogoče kmetu zaslužiti kak krajcar, ako bi se namreč poprijel domače obrtnije, na pr.: košarstva, pleteničarstva, izdelovanja slamnatega blaga itd.; jeli ne bil bi to lep zaslužek o zimskem času, kedar ni druzega dela?

K vsemu temu treba je dobre volje in srčnosti. Gospodarji! ganimo se in napredujmo v vseh strokah kmetijstva in dobro si zapomnimo pregovor: kdor ne napreduje, ta ne zaostaja samo, ampak gre rakovo pot. Pokažimo dejansko celemu svetu, da Kranjska še ni propala in da ni zdrava samo naša zemlja, da zdravi in krepki so tudi na duši in telesu njeni prebivalci Kranjci junaški. Ne bodimo preveč sebični, ne skrbimo samo za-se, marveč tudi za občno blagostanje mile naše domovine in za blagor naših potomcev.

*) Jako bi nas veselilo, ako bi se zopet enkrat vrla gospoda vodja R. Dolenc in adjunkt Pirc v „Novicah“ oglasila.

Pis.

Lišaji pri teletih.

Ako dobi mlada živina v hlevu lišaje, razširijo se ti polagoma na vso živino, katera pride z bolno v dotiko; vsako novo tele v hlevu je v kratkem času vse lišajasto. V začetku se prikažejo le na nekaterih delih telesa, razširijo se pa kmalu in pokrijejo slednjič ves život. Bolna živina ne jé rada in večkrat se pridružijo tudi mrzlična znamenja. Umevno je toraj, da se tako tele slabo redi in slabo raste. Ko se pa najviša stopinja bolezni prestane, izgubé se lišaji brez kakega pomočka sami, tele zopet raje jé in se še le sedaj telesno razvijati začne.

Bolezen od začetka do konca traja 6—10 tednov pri vsakem živinčetu. Ko tele ozdravi, ne primejo se ga več v drugo lišaji, čeravno pride z bolno živino v dotiko.

Različna notranja in zunanja zdravila zoper to bolezen so največkrat brezvspešna. Pomaga edino le to, da se zdrava teleta v drug ločen hlev zaprejo in se strogo pazi, da ne pridejo v nikako dotiko z bolnimi. Ko se izprazni hlev, v katerem je bivala lišajasta živina, mora se dobro izkidati, predno zopet zdrava notri pride. Vsa lesenina naj se požge, zid ostrga in na novo omeče, železnina naj se pa dobro razbeli; skrbno se mora paziti, da zdrava živina ne pride v dotiko z nobeno rečjo, ki se je rabila pri bolni. Le na ta način so se odpravili lišaji iz hlevov, v katerih so uže leta in leta razsajali in kjer jih je moralo vsako leto tele prestati.

Kako je pa ravnati z bolno živino? Vsled lišajev se koža odlušči in suhe luske pokrivajo v skladih živinče; večkrat se vsled izpotenja luske zlepijo skupaj v trdo bulo, lubu enako; vsled tega dlaka izpade in se pod kožo gnojiti začne. Ko luske odpadejo, dlaka zopet raste in bolezni je konec. Prikaže se pa večkrat potem na drugem mestu.

Bolni živini naj se poklada le lepo seno in naravna močna piča; v začetku bolezni naj se ji dajejo čistilna in prebavljenje pospeševajoča zdravila. Drgnenje s petrolejem, z razjedljivo milo, s fotogenom itd. vspešno in hitro zdravi, pa dlaka na takih krajih večkrat potem ne izraste, in lišaji se prikažejo zopet na drugem kraji.

Drug živinorejec nam svetuje sledeče: Luske naj se z ostrim lesenim nožem od kože popolnoma ostržejo tako, da se kri prikaže. Odrgnjene lise naj se potem dobro namažejo s čistim in ne mastnim smolnjakom in potresejo z drobno stolčeno soljo, da se skorja naredi V 3 tednih navadno odpade skorja sama in pod njo je uže zdrava poraščena koža. Pazi naj se pa, da se živinče ne obliže.

Gosp. Konhäuser pa zopet priporoča ločenje zdrave živine od bolne in razkuženje okuženega hleva. Lišaji naj se s čistim oljem ali mastjo mažejo in potem ostržejo. Potem naj se koža pogosto maže z lesnim katranom (Theer), brezovim katranom, z milo ali pa z glicerinom mešanim s karbolno kislino (10:1) in z mlačno miljnato vodo izpira. Oskrbovanje, krmljenje in napajanje ne naredi lišajev. Če je kuretina v hlevu, naj se proč spravi.

Životopisne črtice.

Anton Alojzij Wolf,

knezoškof ljubljanski.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

V teh častnih, a težavnih službah preživel je tužne dnove francoske vlade, ki je bila katoliški cerkvi in duhovnikom jako neprijazna — o tem spregovoriti hočemo na drugem mestu; omenimo naj tu le, da še vrhovnemu pastirju ni prizanesla; pregnala ga je v semenišče, med tem, ko se je v škofijski palači mogočno šopiril cesarski namestnik Marmont, za njim Bertrand, Junot in naposled Fouché. In to bolelo je duhovnike, bolelo je pobožno ljudstvo, osobito Antona Alojzija, ki je ljubil svojega škofa kot sin svojega očeta. Milo ga je tolažil in podpiral v tužnih dneh, dokler ni zaspal v Gospodu l. 1814. Njega se je spominjal naš Anton kaj rad posebno v poznih svojih letih; o smrti svojega očeta leta 1841. ustanovil je za-nj zadušnice, ki se beró (vsako leto ena) v stolnici.

Po smrti škofa Kavčiča imenuje ga stolni kapitelj 29. marcija l. 1814. konzistorijalnim svetovalcem in meseca septembra istega leta Nj. veličanstvo korarjem stolnice ljubljanske. Službo notarja škofijske pisarnice opravljal je še vedno in tudi potem, ko ga je imenoval Nj. veličanstvo cesar Fran I. višjim nadzornikom ljudskih šol za škofijo ljubljansko. Ali ne dolgo potem 27. novembra l. 1816. pokliče ga cesar v Trst k c. kr. primorskemu deželnemu poglavarstvu za pravega svetovalca, ter duhovénskega in šolskega poročevalca. Če je bil kedó kje na svojem mestu, bil je tù Wolf. Neutrudljivo skrbel je za povzdigo in razvitek šol bodi-si po mestih primorskih ali pa po deželi. Osobito se je poganjal za nove šole v tistih krajih, kjer jih doslej še niso imeli; zakaj srcé ga je bolelo, vidé, da je mladina brez učenika in poduka. A tudi učitelje je spodbujal in polnil srca njihova z ljubeznijo do svetega poklica.

Da-si sè šolskimi opravili preobložen, odtegoval ni izvrstnih duševnih moči svojih dušnemu pastirstvu, po katerem je toliko hrepenel; da je le mogel, pomagal je duhovnikom tržaškim v svetih opravilih; osobito rad je predikoval ali spovedoval. In to neumorno delovanje na polju šolstva in duhovnega pastirstva ni bilo prikrito dostojanstvenikom cerkvenim in svetnim — vse so videli in podelili mu čast, katero doseže malokedo še le v sivi starosti.

Solnograški prestolni kapitelj namreč je imenoval 20. aprila l. 1823. ljubljanskega škofa, občespoštovanega in priljubljenega Avgusta Gruber-ja, knezonadškofom solnograškim, kamor se je preselil visoki gospod 15. januarija l. 1824. Kedo mu bode naslednik? Govorilo in ugibalo se je mnogo, dokler ne izvoli cesar 27. februarija istega leta naslednikom visokoučenega in mnogozaslužnega Antona Alojzija Wolfa, častnega korarja in vladnega svetovalca tržaškega. Takoj je potrdil volitev Nj. svetost Leo XII. uže 12. julija istega leta. Posvetil ga je pa 30. oktobra nadškof Walland v Gorici. Kako se je veselila Kranjska prihoda svojega sinú in ljudstvo svojega škofa, svedoči njega sprejem in sprevod o nastopu uzvišene službe zadnji dan meseca oktobra l. 1824.; pomikal se je pa sprevod med zvonenjem zvonov ljubljanskih cerkvá, iz nunske cerkve, mimo zvezde, čez kongresni trg, skoz gospodske ulice, čez Breg, preko Ljubljanice po šentjakopskem mostu, stari trg, mimo magistrata v stolno cerkev. Vdeležilo se je sprevoda ljudstva na tisoče. Vsi mestni duhovniki in mnogo dekanov, župnikov, kaplanov iz dežele, kakor tudi bogoslovci — prišli so ravno iz počitnic — spremljali so ga v cerkveni opravi; dijakov nižjih in srednjih šol z učeniki in profesorji, ter uradnikov in vojakov višjih in nižjih niso pogrešali. Tudi Idrija, rojstni kraj novega škofa, poslala je svoje namestnike. Z eno besedo, počastilo je vse nadepolnega vikšega pastirja in želelo mu presrčno najboljšega vspeha v vzvišeni in velevažni službi. In z najboljšim vspehom je tudi deloval in pridobil si kmalu neizvenljivih lavorik; a predno o njega zaslugah govorimo, omenimo naj tù le, da ga je imenoval Fran I. uže dve leti po nastopu škofije knezom. Naj stvar razjasnimo.

Uže 26. maja l. 1533. dodelil je cesar Ferdinand škofu Krištofu pl. Ravbar-ju in vsem njegovim naslednikom častno imé „knez“. Istega imena so se tudi vsi posluževali, dokler ne spremeni papež Piji VII. ljubljanske nadškofije — uživala je to častno imé le od l. 1788. — s pismom „Quaedam tenebrosa caligo“ 21. avgusta leta 1807. le v škofijo in je ne sklenje nepo-

srednje z apostolskim rimskim sedežem. *) Tako sta bila tedaj Anton Kavčič in Avgustin Gruber le škofa in tudi Wolf, dokler ne podeli cesar 12. januarija l. 1826. škofiji častnega imena „knežije“. A da je Fran I. ravno sedaj zopet podelil škofiji častno imé, dal je povod gotovo tudi čili vztrajni škof Wolf, ki je gojil najboljše nade, da bode do zadnjega zdihleja delal in živel za prospeh sv. cerkve in tudi skrbel za časni blagor svojega naroda. In vse to se je tudi uresničilo.

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovinske stvari.

Češki kralj Karol I.

Spisal Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

Tudi trgovino je Karol jako podpiral. Da bi se tem bolj povzdignila, podelil je mnogih svoboščin vzlasti praškim trgovcem, ki so bile tadanjim razmeram jako prikladne. Tako na pr. je moral vsak trgovec, kateri je skoz Prago šel, svojo robo za nekaj dni na trg postaviti; gostje, to je, tuji trgovci, niso imeli med seboj brez posredovanja praških trgovcev kupov sklepati; veljavo je imela samo česka mera in vaga, in še druge take naredbe, s katerimi so bili tuji trgovci omejeni. Nasproti temu pa je trgovcem praškim podeljeval vsakojakih predpravic tudi v državi nemški. Skrbel je za vsestransko varnost na cestah in potih, vravnaval je plavto po rekah, vredil mero in vago, in sploh vsestransko olajševal promet. Dobro so si pomagali z velikodušno podporo Karolovo tudi obrtniki, kateri so v tem času dokončali svojo uravnavo v tako zvane cehe, po katerih se je rokodelstvo bolj in bolj razvijalo.

Veliko je skrbel Karol tudi za vsestransko povzdigo gospodarstva, vzlasti umnega obdelovanja zemlje, kajti previdel je, da to je vir občnega blagostanja. Dal je izkopati mnogo vodojemov, da se je voda s polja odtekala, in tudi druge je na to vnemal. Da bi se proti lakoti zavaroval, dal je po deželi mnogo žitnic postaviti in v njih žita nasuti za slabe letine. Okoli Prage in na drugih ugodnih krajih je dal trsje zasaditi, ki ga je dobival iz Avstrije, celó iz Burgundije; v tem času je bil zasajen v Pragi tudi prvi botanični vrt od dvornega apotekarja Angela iz Florence.

Čez Veltavo iz Starega Mesta na Malo Stran je dal postaviti nov kameniten most. Trg Vari je na mesto povišal in s predpravicami nadaril, ki se še dandanes po njem „Karlovi Vari“ imenuje. To mesto je dandanes dobro znano, kajti iz vseh krajev sveta potujejo premnogi bolniki k gorkim zdravilnim vrelcem zdravja iskat.

Tudi so bili za časa Karolovega Čehi najbogateji in najslavneji na vsem kristijanskem svetu, tako da so ljudje z začudenjem na-nje gledali. No, in Čehi so s hvaležnostjo Karola „očeta domovine“ nazivali, kakor še nobenega vladarja pred njim. Pripoveduje se, da so vzlasti Pražani bili tako premožni, da je nek meščan, kateremu je bil Karol dolžan 100.000 zlatov, odpustil kralju ves dolg samo zato, kar ga je bil na kraljevsko pojedino povabil.

Sedaj se ozrimo še na druge spomina vredne dogodke.

Leta 1348. je divjal po Evropi strašni pomor „črna kuga“. Kdor je za njo umrl, počrnel je po vsem životu in koj gnjiti začel. Najbolj je ta kuga kosila niže ubogo ljudstvo in ga je neizmerno mnogo pokosila. Ljudstvo si je jelo domišljevati, da vsega tega zlega so krivi judi, češ, da v vodo strup vlivajo in tako ljudi ostrupujejo. Hrup proti judom je bil čedalje veči in silneji, vzlasti po nemških obrenskih pokrajinah, kjer je razdražena druhal mnogo judov pobila. Čehi niso okusili te strašne šibe božje, ko nasproti je v sosedni Avstriji bil tak pomor, da je samo na Dunaji po 900 ljudí na dan umrlo.

Tega leta se je pokazala na Českem nova verska družba tako zvanih mrskačev. To so bili pobožni sanjači, ljudje vseh stanov, kateri so se v tropah z bičem v roki okoli klatili, do krvi se pretepali, eden drugemu grehov se spovedovali, češ, da bodo jezo božjo potolažili. Trdilo se je o njih, da pod to nabožno krinko skrivajo mnoge nagnjusnosti. Če tudi ni bilo res, kar se je o njih govorilo, vendar se ni moglo trpeti njihovo neslano počenjanje, in to tem manj, ker so začeli tudi mnogi nemodri domači ljudje svoja vsakdanja dela in opravila in rodovino zapuščati in se ž njimi vlačiti. Vzlasti jim je na pete stopil nadškof Ernest in konečno se mu je posrečilo to sanjarsko sodrgo iz Českega pognati.

Aprila meseca l. 1349. je pripeljal Karol v Prago svojo drugo ženo Ano, ki je bila dne 1. nov. tistega leta slovesno okronana.

Decembra meseca pa je podelil Karol bratu svojemu Janezu dedično v fevd mejno grofijo moravsko pod nadgospostvom krone češke. Vendar niti Janez niti njegov rod ni imel s tega pravice k nasledovanju na Českem, dokler bode Karolovo potomstvo v moškem kolenu živelo. Pri tem so se tudi dogovorili, da škofija olomuška in kneževina opavska pridete kot fevd brezposredno pod krono česko in nikdar pod mejno grofijo moravsko.

Dne 17. januarija l. 1350. je porodila kraljica Ana Karolu sina, ki so ga krstili na imé Vaclav, in oče ga je dal nemudoma priznati od stanov za svojega naslednika na prestolu českem. Ali radost ga je kmalu minula, mladi Vaclav je uže naslednjega leta umrl, in kraljica Ana ni mogla potolažiti moža svojega z novim dedičem.

Tega leta sta se Karol in Ludovik bavarski popolnem pogodila. Ludovik je Karolu poslušnost obljubil in mu dragocenosti državne izročil, katere je po smrti svojega očeta cesarja Ludovika pri sebi obdržal. Zato pa se je Karol odrekel vsemu pravu do Koroške in Tirolske in se zavezal, da hoče pri papežu izposlovati, naj bi Ludovik in bratje njegovi rešeni bili cerkvene kletbe. Zadeva lažnjivega Valdemarja se je imela sodnijski rešiti na prihodnjem državnem zboru. Po dragocenosti državne je poslal Karol škofa olomuškega in najvišega grajskega grofa praškega Viljema Landsteinskega, ki sta jih v Mnihovem slovesno prevzela in v Prago pripeljala. Ko sta se bližala Pragi, šlo jima je naproti vse duhovenstvo z nadškofom na čelu, množica velikašev in brez števila ljudstva. V svečanem sprevodu so nesli ta odličja najpreje na Višegrad, in potem so jih položili v novo kapelo sv. Vaclava v glavni cerkvi praški. Ko je bil Karlstein dodelan, bile so te svetinje va-nj prenesene.

O poletju tega leta je došel v Prago znamenit mož tistega časa, glasoviti Italijan Cola di Rienzo. Bil je nadarjen z izrednimi dušnimi zmožnostmi, iskreno je ljubil svojo domovino in je zato britko obžaloval tadanji njen propad in razdrobljenost. On si je postavil za svrho življenja, da obnovi davno slavo Rima, katero mesto je hotel povzdigniti v glavno mesto Italije pod enim vladarjem. Res je dosegel toliko, da je za nevnazočnosti dvora papeževega, ki se je bil v Avinjon preme-

*) Neposrednje z rimskim sedežem v zvezi bila je škofija ljubljanska le do l. 1830., to je, dokler ni postal goriški nadškof njen metropolit. Pis.

stil, z navadnega notarja postal gospodar Rima. Ali slava njegova je kmalu otemnela, vsemogočni tribun se je zameril in je moral pobegniti iz večnega mesta. Skrival se je po gorah apeninskih. Kedar se je vrišč malo polegel, spustil se je Cola v Prago h Karolu, ki se mu je videl prav sposoben mož, da uresniči njegove sanjarije. V zaupljivem razgovoru mu je odkril vse in nagovarjal Karola, naj bi šel v Rim in vso Italijo v svojo oblast spravil. No, Cola se je zmotil v Karolu, čegar treznost ni marala praznih sanj loviti. Tudi Cola se mu je krivoverskega mišljenja in govorjenja dozdeval, zato ga je poslal nadškofu, da bi ga podučil in poboljšal. Naslednje leto je papež želel, da ga pošljejo njemu, ker je očiten krivoverec. Karol ga je dal v varnem spremstvu v Avinjon odpeljati.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Interpelacija poslancev dr. Tonklija in drugov.

Nj. ekscelenci vodji pravosodnega ministerstva.

(Po stenografičnem zapisniku.)

Z odlokom od 6. oktobra 1881. prosila je Njih ekscelenca vodja pravosodnega ministerstva c. k. predsedstvo nadsodnije v Gradci, naj:

1. okrajnim sodnijam, katerim se je z odlokom c. kr. nadsodnije v Gradci od 7. marca 1881 določba c. k. najvišega sodišča od 16. februarja 1881, št. 1697 naznanila, javi in jih poduči, da ta določba ni spremenila značaja v specijelnem slučaji izdane določbe in da ni zadobila čez določbo §. 12. obč. drž. zak. sezajoče pomembe, in da morajo okrajne sodnije tudi nadalje pri vporabljanji o jezikovnem vprašanji odločujočih zakonov in naredeb za posamne slučaje imeti pred očmi določila pravn. min. določbe od 15. marca 1862, št. 865, od 20. oktobra 1866, št. 1861 in od 5. septembra 1867, št. 8636;

2. naj c. kr. nadsodnija skrbi za to, da bodo sodnije dobile v potrebi primernem številu tiskovin v slovanskih jezikih, kakor se je to dovolilo z določbo pravvanskih jezikih, kakor se je to dovolilo z določbo pravnega ministerstva od 15. marca 1862, št. 865.

Da se to slednje laglje doseže, naročilo je c. kr. pravno ministerstvo c. kr. državni tiskarni, da oskrbi potrebne tiskovine v slovenskem jeziku in to z odlokom od 1. decembra 1881, št. 19.230 naznanilo c. kr. predsedništvu nadsodnije v Gradci.

Le-ta pa je izdala:

1. C. k. okrajni sodniji sledeče pokaranje:

„C. k. okrajna sodnija se pokara, da se ni ozirala na dvorni dekret od 6. oktobra 1783, št. 197, ter da je dala odlok na tožbo Jere Bizjak po odvetniku dr. Čučku praes. 16. svečana 1881, št. 2855, katera je v nasprotji s §. 13 splošnega sodnijskega reda pisana v slovenskem jeziku, kar se ne more odobravati tudi ne z ozirom na ministerski odlok od 15. sušca 1862, št. 865/P., ker je namen tega odloka le ta, da se sme v notranjem uradovanji slovenščina rabiti le nasproti takim strankam, ki druzega jezika niso zmožne, med tem, ko je dr. Čuček gotovo zmožen nemškega jezika.

V Gradcu 11. prosenca 1882.

Waser l. r.

2. Vsem podložnim c. kr. okrajnim sodnijam pa sledečo okrožnico:

„Vsled odloka vis. c. k. pravosodnega ministerstva od 1. grudna 1881, št. 19.230, je c. kr. dvorna in državna tiskarna izrekla, da hoče zanaprej priskrbeti tudi slovenske tiskovine in sodnijam pošiljati po določeni ceni, kakor jih za druge jezike, ako bodo sodnije v slovenskem delu graške nadsodnije jemale take tiskovine samo od dvorne tiskarne. Vsled tega naj se naročé slovenske tiskovine — če taki pri tamošnji sodniji za čisto slovenske nemščine nezmožne stranke po obstoječih določbah potrebuje (min. odl. 15. sušca 1862, štev. 865), odslej pri drž. tiskarni, ne več tukaj. Ker ste pa s tiskovinami za l. 1882. uže od tukaj preskrbljeni, zato naredite izkaz o potrebnih slovenskih tiskovinah še le za l. 1883 in tako za vsako leto naprej, ter ga tu sem predložite, da pozvemo skupno potrebo in se zamoremo pogoditi z državno tiskarno. Stroški za te tiskovine se vzamejo iz pavšala in se morajo koj po sprejetji tiskovin državni tiskarni neposredno doposlati.

V Gradcu dne 2. prosenca 1882.

C. k. nadsodnije predsednik:

Waser l. r.

Prva navedena določba je imela posledico, da je pri c. kr. sodnijah v Kranjski in v slovenskih krajih po Štajarski in Koroški raba slovenskega deželnega jezika nemogoča, ker je ta dovoljena le onim strankam, katere so izključno le slovenskega jezika zmožne in pridejo brez odvetnika pred sodnijo, te pa se večinoma same zastopati ne morejo in se torej določbi poslujočega sodnika gledé jezika upogniti morajo; če pa stranke zastopa pred sodnijo odvetnik, ne dovoli se mu raba slovenskega jezika, ker so slednji tudi nemškega jezika zmožni.

Da se ta določba nadsodnije umeva v tem smislu, dokazuje v „Slov. Narodu“ št. 29. od 6. februarja leta 1882. pod naslovom: „Boj za slovenščino pred ljubljansko mestno delegirano okrajno sodnijo“ priobčeni slučaj.

C. kr. deželne sodnije svetovalec Ledenig je baje pri obravnavi dne 3. februarja 1882 na tožbo v slovenskem jeziku vloženo in rešeno dovolil slovensk zapisnik le pod pogojem, da odvetnik dr. Štempihar nemški prevod priloži, in prej uže je taisti deželne sodnije svetovalec pri obravnavi dr. Štoru, koncipijentu odvetnika dr. Zarnika, odbil sprejem v slovenščini narekovanega zapisnika in ga prisilil, da je moral napraviti nov zapisnik v nemškem jeziku.

Posledica določbe nadsodnijskega predsedstva bila bi toraj ta, da bi vse sodnije graškega nadsodnijskega okrožja morale še vse leto 1882. rabiti le nemške tiskovine in da bi se namen slovenskih tiskovin za eno celo leto zaprečil.

Gledé na to, da gori navedene pravnega ministerstva naredbe imajo jasni namen, da izvedenje enakopravnosti slovenskega jezika pri sodnijah omogočijo in zagotovijo;

gledé na to, da je enakopravnost slovenskega jezika v šoli, uradu in javnem življenji po članu 19. drž. temelj. zakona od 21. decembra 1867, št. 142 od države priznana;

gledé na to, da ravno navedeni drž. temelj. zakon rabo slovenščine v uradu sploh, kakor tudi pri sodnijah nepogojno priznava in je ne dela od tega zavisne, da je pravo iskajoča stranka nemščine zmožna;

gledé na to, da ravno omenjeno postopanje c. kr. nadsodnijskega predsedstva v Gradci stojí v očitnem nasprotji z vsemi obstoječimi zakoni in z vsemi razglašenimi naredbami pravosodnega ministerstva, da vleče uže na opozicijo, katera meji uže na upor proti pravnega ministerstva naredbam, da narodno čuvstvo slovenskega naroda žali, pravo iskajočim slovenskim strankam na Kranjskem, Štajarskem in Koroškem nepotrebno nagaja in opravičeno razburjenost vsigdar državi zvestega slovenskega prebivalstva teh dežel

prouzročuje in pospešuje in je sposobna, da omaje njega zaupanje do gotovega, natančnega in nepristranskega pravosodja;

in naposled gledé na to, da ni zakoni ni pravosodnega ministerstva naredbe ne dajejo c. k. nadsodniji v Gradci pravice, da po svoji samovolji predpisuje obravnavni jezik pri sodnijah in zadržuje iz ničevih vzrokov rabo slovenskih tiskovin:

dovoljujejo si podpisani Nj. ekscelenci vodji pravosodnega ministerstva staviti naslednja vprašanja:

1. Je li c. k. pravosodnemu ministerstvu znano, da
   a) posamne sodnije vse slovenske vloge odbijajo in ne hote sprejemati v slovenščini pisanih razpravnih zapisnikov?
   b) da je c. kr. nadsodnijsko predsedstvo v Gradci one c. kr. sodnije, katere so v slovenščini spisane vloge sprejemale in reševale, zaradi tega grajalo?
   c) da je c. kr. nadsodnijsko predsedstvo z odlokom od 2. januarja 1882, štev. 9221, ustavilo vpeljavo slovenskih tiskovin za l. 1882, da si je bila z odlokom od 1. decembra 1881., št. 19.230 naročena?
2. Ali misli vlada delati na to, in s katerimi sredstvi, da se bode slovenskemu narodu pri c. k. sodnijah vendar uže neomejena raba slovenskega jezika omogočila in zagotovila?

Na Dunaji dne 10. februarja 1882.

Dr. Tonkli. Dr. Vošnjak. Obreza. Klun. Margheri. Herman. Nabergoj. Gödel. Lannoy. Viljem Pfeifer. Windisch-Grätz. Dr. Monti. Šupuk. Dr. Vitezič. Dr. Trojan. Grof Harrach. Dr. Rendič. Hladik. Penk. Dr. Matuš. Dr. Steidl. Dr. Krofta.

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Dol je zala vas, hiše prav čedne, nekatere celó gospóske; le cerkev se mi za tako ponosno vas preponižna in tudi premajhna zdi, čeravno drugače ni ravno revna. Zraven cerkve čez cesto je grofov Attemsov grajščina, po kateri je najbrže kraj dobil nemško ime „Lustthal“, ker je res lepo in obširno posestvo; škoda le, da so vsa poslopja zdaj v slabem stanu, vrti zanemarjeni, knjigarna prodana in — kakor sem slišal — vsa grajščina na prodaj. V gaji na vrtu so grozne „platane“, drevje, kakoršno se le redko kje vidi. Zopet nov dokaz, kako žalostno propada tuje plemstvo na Kranjskem. Gostoljubni gospod župnik, ki je tudi marljiv in umen kmetovalec, mi je preprijazno razkazoval kraj; med drugim mi je pokazal tudi dve poslopji, ki ste bili na posilni dražbi prodani. Pa kaj poslopji! Razvaline, nič ko golo zidovje, vrt brez drevja — sploh hakor pogorišče. Pač res treba, da postava o pokončevanji takih posestev kmalu v strogo veljavo stopi. Taka „poslopja“ niso groša vredna, najbolje, da jih kupec čisto podere in šodro stran zvozi.

Prijetno in vsaj meni prenaglo je pretekel večer ob raznih pogovorih, zjutraj pa, ko se zvedri, jo vdarim na desno proti Ihanu. Vljudni gosp. župnik me spremi še do pol pota, potem se poslovim in maham sam dalje. Cesta drži skoz jelševje in vasi in ko prideš iz goščave, zagledaš nekoliko vzvišeno na podnožji podolgastega holmca belo cerkvico s ponosnim farovžem in zalim novim šolskim poslopjem; to je Ihan, vas sama pa se razprostira spodej precéj široko po vodeni planjavi; voda je bistra in čista, da jo je uže kar lepo gledati; ponuja se kar sama, da človek nehoté žejen postane. Čeravno je kraj tako blizo mojemu domu in Ljubljani, ga vendar še nisem nikdar videl; zato in ker tukaj prijatelj mi iz šolskih let verne ovčice pase, se spnem proti cerkvi in vzdignem gospoda; par kozarcev dolenjca, ki se prav prileže, pa se napotiva oba proti Domžalem.

Hoja po čednih stezah je, akoravno se je bilo popolnem zvedrilo in se uže solnčni žarki čutili, prav prijetna in kratkočasna zavoljo živahnega pogovora. Kedar stari prijatelji, ki se le malokdaj vidijo, skup zadenejo, je zmiraj dosti govoriti, če bi tudi še za politiko ne marali; le prekmalu mine čas in tako sva tudi mi dva še prenaglo v Domžaljah.

Kdor je ta kraj pred kakimi 20 leti videl, bi ga zdaj več ne poznal; prej pohlevna vasica je zdaj podobna ponosnemu trgu in to posebno zavoljo velikih fabrik, kjer se izdelujejo slamniki in drugo slamnato orodje. V mengiški okolici so od nekdaj uže kite pletli, posebno pozimi, in tudi delali slamnike, pa vse je bilo le priprosto blago; tudi so se le manj premožni in revni ljudje s tem pečali; do izdelovanja slamnate robe na debelo in fino se domačini žalibog niso mogli povzdigniti, treba je bilo tujcev, Tirolcev, ki so se tu nakupili in naselili ter postavili velike fabrike, v katerih zdaj domačini kot delavci služijo; vendar so še veseli pičlega zaslužka, dobiček pa delajo priseljeni tujci. Žalostno, da si naš Kranjec sam ne vé in tudi ne more pomagati, ker mu manjka denarja in poguma, pa tudi obrtnijskih šol, kakoršne vsi drugi narodi uže imajo. Res, kar žalost obide človeka, ko vidi najlepše reči v rokah tujcev, katerim mora ubogi in zanemarjeni domačin potem hlapčevati, če jim je še po godi!

Tako in enako sva se pogovarjala s prijateljem, ko sva pred razhodom v gostilnici pila vsak en vrček vsak na druzega zdravje. Pivo nama je dišalo, ker naju je bila pot prej vendar nekoliko razgrela. Gostilnici ste tu dve boljših, prav po gosposki vrejeni, le temu sem se zavzel, da krčmarica (Tirolka) ni znala nič ko nemški. Jej uže treba ni učiti se, kdor hoče pri nji kaj dobiti, naj se prej njenega jezika uči. Vendar prevzetna ni bila, to moram reči, tudi ponosna ne na to, da slovenski ne zna (kakor marsikateri tujec pri nas), marveč je rekla precej pohlevno: „Ich kann leider nicht kranerisch, die Herren kennen ja deutsch“. Moj prijatelj je rekel, da je drugače poštena in postrežljiva žena in tako sem jaz uho in oko zatisnil ter zavrl svojemu jeziku, ki je hotel uže ropotati.

Ura bije, poldne odzvoni na Goričici (zvona glas *D*), vzdigneva se in se razideva; gospod gre nazaj, jaz pa naprej proti Dobu. Cesta je lepa, solnce pripeka, zato razpnem solnčnik in se pomikam počasnih korakov naprej. Svojo priljubljeno „viržinko“ (sine qua non) med zobmi premišljujem zgodovino te ceste, katera je imela zlate dôbe, pa jo je železnica čisto na kant spravila. Pa o tem še pozneje; v premišljevanji tudi nisem prišel daleč, ker motilo me je šumenje kamniške Bistrice pred Virom, po deževanji zelo narastle. Z mosta, ki je precéj dolg, pa tudi zelo boren v napravi, sem gledal valove, močne, a bistre in jasne kakor ribje okó; gnali so seboj marsikaj, posebno štore, korenine in drevesa — dokaz, da je voda kje hudo trgala. Bistrica je eden večih hudournikov, ki vsako leto kaj škode naredi.

Tako slonečemu na ograji mi potrka nekdo na ramo in praša:

„Ali Jim je kaj v vodo padlo? Ali pa morda še nikdar tekoče vode videli niso?“

Kaj čem? Nasmehnem se, pomirim o obojem vprašalca, čvrstega in prijaznega kmeta, ter grem naprej proti Viru, kamor je le še par sto korakov. Vir je bil nekdaj lepa postaja voznikov, ob cesti vidiš ponosna in

dolga poslopja s prostornimi hlevi in dvorišči; to so gostilnice, se reče, nekatere ne več, a vse kaže propad, vse glasno tožijo železnico. Po Domžaljah je pa vas še bolj padla, zgubila je celó pošto, katero je do najnovejšega časa imela. Pred gostilnicami in po dvoriščih, kjer so nekdaj konji ceptali in vozniki kleli, raste zdaj trava, trpotec in kurje očesca, po katerih se tu in tam pojajo umazani otroci — najbrže fabriških delavcev domžaljskih. Tu in tam se zakadi iz veže kak kocinasti pes proti meni ter laja na vse grlo; ko pa vidi, da se za tako „opozicijo“ nič ne zmenim, se godrnjaje počasi pomakne nazaj na svoj prag ali pod klop pred hišo in se zamisli zopet v svoje pasje „študije“.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 20. febr. — Minul je teden, o katerem sme avtonomistična stranka naša po pravici reči, da je bil srečen. Hude borbe bile so v zbornici poslancev o splošni budgetni debati, hudo so napadali levičarji, posebno Klier, Jaques, Plener in Herbst vlado, zborniško desnice in s posebnim veseljem so se vtikali v slovenske razmere, toda strast storila je vse te govornike slepe nedosledne, nepreprečevalne, vse je kazalo nezmožno strast obupajočih, in mirni, dosledni. le redko kaj zbadljivi odgovori poslancev iz desnice: Tonerja, Tonklija, Czartoriskega, Fanderlika, Riegerja in H. Clama, pa pogumne in odločne besede ministrov Taaffeja, Dunajevskega, Pražaka in Pinota so popolnem uničile nasprotnike, tudi nasprotne poslušalce na galerijah. Sme se po vsem po pravici trditi, da desnica in vlada do zdaj niste še priborili si tako sijajne zmage, kakor je bila ta. Izmed slovenskih poslancev še oglašena poslanca dr. Poklukar in Klun nista prišla več do besede, samo prvi je v rečnem popravku konec debate odločno zavrnil napad Jaquesov na deželnega predsednika Winklerja zarad bohinjsko-bistriške cerkve, in pa napad njegov na domoljubje in lojaliteto Slovencev sploh, ker je očital proslavljenje Krivošjanov in Skobelev-ovega govora. — Še pomenljivejša dogodba in sijajnejša zmaga pa se je priborila preteklo soboto v zlati Pragi, ker tam je zmagal kandidat konservativne stranke českega vélikega posestva, knez Ferdinand Lobkovic, proti „chabrusovi“ stranki kneza Karola Auersperga, Herbsta itd. Ta volitev enega poslanca pomeni velikanski in odločivni prevrat v tistem volilnem krogu, v katerem se je in se bo zmiraj odločevala večina državnega zbora. Knez Lobkovic Ferdinand je po nesrečnem letu 1872. prvi brez „chabrusa“, brez posilstva in brez kompromisa izvoljen konservativni poslanec. — Za nas Slovence je v malem imela pomen takega prevrata izvolitev viteza Schneida v Ljubljani. — Upamo in zanesljivo pričakujemo, da bodo tudi za nas Slovence te vesele in sijajne zmago imele kaj dejanskih nasledkov, v naših res še prav prav nestrpljivih razmerah.

Novomesto. A. D. — Slehernemu kmetovalcu je znan grm, ki se zove češmin, zlasti pa onim, ki so pretečena leta nabirali češminove škorje in korenine, zraven se ve da niso pomislili, da so s pokončevanjem te rastline sami sebi, ne samo neposrednje, ker so potem škorjo in korenine precej dobro v mestu prodajali, ampak tudi posrednje zeló koristili, ker so obvarovali na ta način svoja žitna polja necega nevarnega sovražnika naše strani. Na češminovih listih se napravijo namreč meseca velicega travna rijasti, majhnim bradavičicam podobni izrastki, v katerih se nahaja brezštevilnih zrnic prasne velikosti, tako imenovanih „klinčnih zrnic“; ako ta zrnica veter zanese na pšenične ali pa ječmenove liste in bilke, se napravi potem iz tega obče znana pšenična ali pa ječmenova rja; koliko rja žitu škoduje, o tem nam ni treba govoriti, to vé uže vsak umni gospodar. Ker je toraj češmin rastlina, ki prouzroči rjo, bode vsak pameten kmetovalec previdel, da je neobhodno potrebno, da se češmin, kjer se še nahaja — zlasti za mejo pri žitnih njivah — s koreninami čisto pokonča; za to je pa letošnja lepa zima najbolj pripravna. — Za kaj je pa še letošnja zima zeló ugodna? Za čistenje debla in vej sadnih dreves od mahú, lišaja in mrtve skorje; to ti je poleg trebljenja sadnih dreves neogibno potrebno delo sadjerejca; pa kako malo se zmenijo kmetovalci pri nas za to! Pa saj jim ni morebiti znana škoda, ki jo učiniti zamore mah in lišaj sadnemu drevji. Te zelišča ne izsrkajo drevji samo soka, ona so tudi najpripravniša gnjezda in zakotnice škodljivim žužkom in mrčesem. Snažite toraj v tem prijetnem zimskem času sadna drevesa teh škodljivih najezdnic! — Zadnje bi bilo kmečke gospodarje še na nekaj opozoriti. Ker je v letošnji zimi zemlja na globoko zmrznila in potem, ko se je led zopet jel tajati, je skoraj čisto popustila žitne korenine in se tako zrahljala, da veči del mlade rastline tako rekoč v zraku stojé; zarad tega se bodo morala žitna polja z valjarjem povaljati, toda ne po dolzem, ampak navprek, da se namreč žitne korenine ne samo na površini, marveč tudi na razborji v zemljo nazaj pritrdijo.

Iz Bohinja 14. febr. — V zadnjem listu „Novic“ bilo je brati, da je fužinska sirarska podružnica leta 1880. naredila le 12.074 kilogr. sira; v resnici bilo ga je pa 15.153 kilogr. proti 4830 kilogr. leta 1879. Za leto 1881. ga bo zopet nekoliko manj; vzrok temu je, da pri nas živinoreja od leta do leta propada, ker nam kranjska obrtnijska družba pašnike vedno bolj krči. Ako bo bralcem „Novic“ všeč, oglasil se bom večkrat v predalih tega nam prekoristnega lista.*)

Iz Ljubljane. — Za živahne razprave preteklega tedna v dunajskem državnem zboru se je jako brigalo prebivalstvo obeh strank, po sijajni zmagi vlade, oziroma naše večine, so bili „fakcijozni“ nemškutarji ravno tako poparjeni, kakor narodnjaki razveseljeni, ker zdaj, ko se vladi ne bo treba več tako hudo boriti s svojimi nasprotniki, je upati, da bo vendar enkrat dobila časa misliti tudi na nas Slovence, ki od nje dozdaj še nismo nič dobili; nadjamo se pa tudi od naših poslancev, da bodo vse storili, kar jim bo le mogoče. — Med vsem tem je pa tudi nekaj grenkega, dobili smo namreč povišanje davka na petrolej, ki bo zadel posebno manj premožne in srednji stan, ki si mora svetiti s to svečavo. Pa prepričani smo, da bo Slovenec tudi to breme rad nosil, če le kedaj pride do vseh svojih pravic.

— (*Podobo rajncega dr. Jan. Bleiweisa vit. Trsteniškega*) je slikar gosp. Ivan Franke uže izgotovil in — reči moramo — res mojstersko; to je rekel vsak, ki jo je oni teden videl pri gosp. Peregrinu Kajzelji na starem trgu, kjer je bila dva dni razstavljena; zdaj jo je pa uže odposlal, da se natanko po nji naredé z oljnimi barvami natisnjene slike, ki jih bo, kakor smo uže omenili, gosp. Kajzelj dal na svitlo in ki bodo, če bodo po tej sliki natančno posnete, gotovo krasne. Kakor slišimo, namerava tudi nek drug tukajšnji trgovec izdati podobe dr. Bleiweisa in so neki uže v delu; ne moremo pa verjeti, da bi bil dobil slikarja, ki bi mogel rajncega tako dobro zadeti in tako izvrstno naslikati, kakor je to gosp. Franke storil. Zato se gosp. Kajzelju ne bo bati nobene konkurence o tem. — Več bomo še spregovorili brž, ko bodo slike došle.

*) Prosimo. Vred.

— („*Narodni dom*".) Odbor za zidanje tega doma je sestavljen; načelnik mu je gosp. dr. Mošè, njegov namestnik gosp. dr. Karol Bleiweis vit. Trsteniški, blagajnik gosp. dr. Josip Staré; drugi odborniki so vsi odlični narodnjaki. V svoji zadnji seji je sklenil odbor, poleti napraviti javno tombolo v „Zvezdi", binkoštni ponedeljek pa javno ljudsko veselico. Zdaj razpošilja oklic do naroda s prošnjo za prostovoljne darove v ta namen. Kakor slišimo, so po več krajih začeli nabirati uže take darove, posebno po nekaterih javnih lokalih v Ljubljani. (Oklic, ki ga odbor razpošilja, nam je za tisek prepozno došel.)

— (*Slovenske Matice LIII. odborova seja*) bila je 18. dne t. m. Vpričo bilo je 11 tukajšnjih odbornikov in 2 vnanja. O branji zapisnika 52. seje se je sklenilo, da se poglavitne razprave s sklepi, kakor doslej, tudi vprihodnje priobčevale bodo po „Novicah", po katerih naj posnemajo jih časniki drugi. O knjigah za l. 1881. je bilo povedano, da se natisnejo do konca tega meseca in potem razpošljejo: „Slovnica Slovenska" in „Letopis", toda brez slike Bleiweisove, ker hoče pozneje posebej s podobo vred izdati njegov životopis Matica. „Geometrija" odmenjena je samo šolam. „Somatologije" poslal je prof. Erjavec uže oddelek, ki se prične koj tiskati, in se podá družnikom letos. Za leto 1882. je odločen „Letopis". Povabilo za-nj se razpiše v nekaterih dneh, in vrednik mu bode predsednikov namestnik P. Grasselli sam, kateremu naj se primérno kratki pa krepki spisi pošiljajo. O „Slovenski-italijanski Slovnici", katera je bila po odboru naročena in za tisk po vseh treh poročevalcih priporočena, odloči se, da se ne dá družnikom, ampak le izdá s podporo po Matici. Razun „Životopisa Bleiweisovega" pridobiti se ima „Nauk o avstrijsko-ogerski državi", ki ga spisuje prof. Jesenko, in prof. Šuklje obeta slavnosten spis o združenji Kranjske z vladijo Habsburško. Potrdi se, da se Letopis s poročili tajnikovimi in blagajnikovimi pa z imenikom tiska le za družnike, za prodaj pa brez teh priklad. Zarad šolskih knjig Matematičnih sprejame se ponudba prof. Celestine, ki naj jih po Močnikovih pripravlja; tako se nekteri manjši spisi sprejemajo za Letopis. „Logika", stvarno presojena po dr. Svetini, pošlje se po nasvetu prof. Šukljeja pisatelju nazaj; o „Dušeslovji" razsodi se v prihodnji seji odborovi. Določi se, v katerem številu naj se društvene knjige tiskajo, in tiskarjenje se po treh letih spet razpiše letos. Ponudba knjigarja Giontinija, da prevzame on sam trgovino z Matičinimi knjigami, se sprejame in gospodarski odsek naj to z njim ukrene. V odbor za Bleiweisov spomenik se potrdijo izvoljeni gospodje Grasselli, Robič, Klun, in odobri nasvet, naj Matica daruje 200 gold. v ta namen. Gledé prenaredb društvenih pravil, gledé volitev, predlogov za prihodnji občni zbor in gledé ponudbe „Narodnega Doma" izvoli se odsek gg. Svetec, Šuklje, Praprotnik, ki naj s predsednikovim namestnikom pripravijo potrebne stvari do prihodnje odborove seje še pred veliko nočjo, kedar se vstanovi občni veliki zbor, ki utegne biti konec aprila ali v začetku meseca maja.

— (*Ribško društvo kranjsko*) bo imelo 27. dne februarija ob 7. uri zvečer v gostilni „Pri Maliču" 1. nadstropje redni občni zbor. Dnevni red: 1. Predlog računa. 2. Poročilo preglednikov računa. 3. Proračun za leto 1882. 4. Volitev odbornikov. 5. Predlogi udov.

Odbor.

— („*Sokolova*" *maškarada*), ki je v ljubljanski čitalnici končala letošnje predpustne veselice, je bila zopet krasna, kakor vselej. V zalo in „norcem" primerno okinčanih prostorih čitalničnih se je gibalo in v radovanji zibalo do zgodnjega jutra veliko število izbornih maskiranih in tudi nemaskiranih častiteljev Pusta, vsak, kdor je bil pri tej veselici, je bil očaran po nji; kaj tacega je le v narodni čitalnici mogoče. Zopet je o tem le ena sodba, namreč ta, da je bila, kakor uže več let po vrsti, ta veselica najkrasnejša med vsemi, kar jih je bilo v Ljubljani. Med odličnimi gosti smo videli g. deželnega predsednika Winklerja z gospo in gospodično, generala Stubenraucha in več drugih vojaških načelnikov, deželnega glavarja grofa Thurna in drugih več. Za obširnejši popis nam manjka danes prostora.

— (*Debeli četrtek*) je bila v ljubljanski čitalnici prav prijetna, po pevskem zboru čitalničnem napravljena veselica s petjem, godbo in plesom. Slišali smo štiri nove dobre priučene in po pevovodji gosp. Valenti umno vojene pevske zbore, katerim je iz polne dvorane vselej donel buren plosk; posebno gosp. Meden nas je v Nedvedovi (novi) „Luna sije" razgrel s svojim glasom. Želeli bi, da bi te nove skladbe še večkrat slišali, posebno o manj resnobnih „besedah". Največ smeha so vzbudili Kitajci iz Hong-Konga, ki so po Stegnarjevih napevih tako peli in plesali, da ni kmalu kdo misl l, da so domá iz — Ljubljane. Kratkočasna je bila tudi loterija s primernimi dobitki. Majerjeva godba je godla potem plesalcem, gostilničarjeva kuhinja in klet pa je stregla prav dobro vsem. Gospod dr. Štor je porabil dobro voljo v to, da je v naglici za „Narodni dom" nabral 46 gold.

— (*Ljubljanski psi*) so bili včeraj oproščeni torb, ker se steklina ni nikjer več pokazala.

Novičar iz tujih in domačih dežel.

Z Dunaja. — Izid volitve českega vélikega posestva v Pragi preteklo soboto je še zmiraj najimenitnejši predmet javnega razgovarjanja. — Levični časniki so sila razsrdeni nad to dogodbo in pa nad borso, katera se za levičarske zabavljice v budgetni debati kar nič noče zmeniti. — Postavo o izjemnem stanu v Dalmaciji, katero je vlada zbornici državni pretekli četrtek predložila, je v odseku uže sprejeta z malimi popravki. Jutri prične se zopet budgetna obravnava in na vrsto ima priti tudi dispozicijski fond.

Angleška. — „Times" pišejo o govoru Skobelev a do srbskih dijakov v Parizu: „Petersburški dvor je dolžan Avstro-Ogerski z besedo in dejanjem, da se zvesto drži berolinske pogodbe."

Iz Bosne se vladna poročila glasé tako, da gre ustaja h koncu, ker se uporniki povsod umikajo in so večidel le tolovajske čete. Največ sitnosti je še okrog Ledenic. Vendar je delo težavno za naše vojake, ker morajo upornike preganjati iz njihovih kotov.

Listnica vredništva. Gosp. L. Ž. v Dutovljah: Vaše „Izjasnjenje" ni za naš list. Ako Vas je kedo v listeku „Slov. Naroda" malo oščipnil, čemu se bodo potem „Novice" prepirale. Naznanite, kaj se zgodi z Vašim spisom.

Žitna cena

v Ljubljani 18. februarja 1882.

Hektoliter: pšenice domače 9 gold. 26 kr. — banaške 10 gold. 3 kr. — turšice 6 gold. 20 kr. — soršice 7 gold. 20 kr. — rži 6 gold. — kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 5 gold. 4 kr. — ajde 5 gold. 4 kr. — ovsa 3 gold. 41 kr. — Krompir 2 gold. 68 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.